

Előzetes jelentés az Almáskert utcai római kori szarkofág régészeti feltárásáról

(Budapest III. ker., Almáskert u. 14., hrsz.:
22501/6)

A BTM Aquincumi Múzeuma 2015 augusztusában mentő feltárást folytatott az Aranyhegy déli lejtőjén, az Almáskert u. 14. számú ingatlan zárt kertjében, ahol tereprendezés következtében, hosszú oldalával a szintvonallal nagyjából párhuzamosan egy római kori szarkofág látott napvilágot (1. kép). A felirat nélküli kő sírláda a telek járószintjétől számított 150–180 cm-es mélységben került elő. A szarkofág körül egy megközelítőleg 7 éve lefektetett vízvezeték futott, ennek árka kelet felől kerülte meg a sírt. A vízvezeték-fektetés során a szarkofág több helyen megsérült, többek között a fedelének hosszanti széléből egy kb. 30×40 cm-es darab ki is tört. A sírládát befogadó gödör teljes kiterjedése nem volt mérhető, mivel nyugat felé, az itt húzódó kerítés közelsége miatt, nem lehetett a megnyitott szelvényt kibővíteni. A szelvény metszetalalaiban kultúrréteg vagy építési omladék nem mutatkozott, régészeti lelet a sírgödör betöltéséből nem került elő.

A szarkofágot kibontása után kiemeltük és az Aquincumi Múzeumba szállítottuk. Kinyitása és a benne lévő, későbbi korok által érintetlen temetkezések dokumentálása már itt történt. A nem hermetikusan lezárt sírládjában az évszázadok folyamán,

Preliminary report on the rescue excavation of a Roman Period sarcophagus from Almáskert Street

(Budapest III, 14 Almáskert Street, Lrn.:
22501/6)

The Aquincum Museum of the Budapest History Museum carried out rescue excavation on the southern slope of Aranyhegy, on the garden plot of 14 Almáskert Street, where a Roman Period sarcophagus came to light during landscaping works, its long side approximately paralleling the contour of the plot (Fig. 1). The stone coffin with no inscription was found at a depth of 150–180 cm measured from the surface level of the plot. A water conduit laid down about seven years ago ran around the sarcophagus, and its ditch passed along the eastern side of the grave. The sarcophagus became damaged in several parts when the conduit was established. For example, a 30×40 cm large piece broke off from the longitudinal edge of the top. The entire size of the grave that housed the coffin could not be ascertained since after the trench was opened it could not be extended towards the west due to the fence running close on this side. No culture bearing layer or building debris was seen in the section wall of the trench, and the grave fill contained no archaeological finds.

After excavating the sarcophagus, we lifted it and transported it back to the Aquincum Museum. It was opened there, and the burials that remained intact

1. kép: Az in situ szarkofág
Fig. 1: The sarcophagus in situ

fokozatosan beiszapolódott föld halmozódott fel. A folyamatot az említett, vízvezeték-fektetés során történt sérülés tovább erősíthette, hiszen az itt keletkezett nyíláson keresztül további nagyobb földmennyiség került a belsejébe, teljesen beborítva az itt fekvő elhunytak maradványait. Ezek kibontása során kettő, egy fiatalabb („A” váz) és egy idősebb („B” váz) elhunyt csontváza bontakozott ki, amelyek antropológiai vizsgálata jelenleg még zajlik. (Ezek vizsgálatát Mende Balázs Gusztáv – MTA Régészeti Intézet – végzi.) A csontok pozíciója alapján a fiatalabb, egy korábbi időpontban eltemetett személy volt. Az ő földi maradványait arrébb helyezve fektették be később az idősebb életkorú halottat (2. kép).

during the following epochs were documented. The coffin was not hermetically closed, so sediment earth gradually accumulated in it over the centuries. This process was intensified by the damage resulting from the establishment of the above-mentioned water conduit, since a further, relatively large amount of earth accumulated in the sarcophagus through the new opening, completely covering the remains of the deceased. After excavating these soil deposits, two skeletons could be distinguished, one of a younger individual (skeleton “A”) and one of an older individual (skeleton “B”) individual. Their physical anthropological examination is still in progress (carried out by Balázs Gusztáv Mende). Based on the position of

2. kép: A szarkofág
bontás közben
Fig. 2: The sarcophagus
during the excavation

A korábban behelyezett, aranszálás lepelbe csavart elhunyt lábai mellé egy hengeres testű üvegpoharat helyeztek. A lábfejkénél aranyfóliás bőrmaradványt figyeltünk meg, amely hipotetikusan lábbeli maradványként interpretálható. A „B” váz esetében különféle színű, méretű és alakú mész- és üveggöngyökből összeállított nyakláncot, a bal kar könyöki részénél három (egy bronz, egy gagát és egy vas) karperecet találtunk (3. kép). Ez utóbbin textília maradványa maradt fenn, így a „B” vázat az „A” vázhoz hasonlóan lepel-

the bones, the remains of the younger individual who was buried earlier had been relocated, when some time later they also placed the other older deceased person in the sarcophagus (Fig. 2).

They placed a cylindrical glass beaker next to the feet of the dead who was put first into the sarcophagus and who had been rolled into a gold-woven shroud. We could observe remains of a piece of leather covered with gold leaf by the feet. This can hypothetically be interpreted as remains of footwear. In the case of skel-

ben temették el. A váz bal, visszahajlított kézfeje alatt egy fiatal házityúk csontvázát (az állatcsontok meghatározását Biller Anna Zsófia végezte) és egy I. Constantinus bronzpénzt találtunk. Ez utóbbi alapján a temetkezés a 4. század elejére datálható. A „B” váz bal térdénél, a combcsont vonalára merőlegesen egy vaskést találtunk, amely mellé egy üvegfiolát is helyeztek. A két váz között egy sűrű mécesst, valamint egy felfüggeszthető függő ólomsúlyt helyeztek el (4. kép). A „B” váz lábánál, a szarkofág végében egy szimbolikus, miniatúr vasszerszámokból (többek között ásó, lapát, kapa, sarló, balta) álló készlet (5. kép), valamint egy függesztővel ellátott vasmécses (6. kép) került elő. A szerszámkészletet valószínűleg egy bronzszegecsekkel megerősített szerves anyagból készült lapon, esetleg ládikában helyezték a sírba.

eton „B”, we found a necklace composed of various beads and three (a bronze, a black amber, and an iron) bracelets near the left elbow (Fig. 3). The latter conserved textile remains, so corpse “B” was also buried in a shroud, similarly to “A”. They placed a young domestic hen (the skeleton of which was identified by Anna Zsófia Biller) and a bronze coin of Constantine I was placed into the closed hand of the deceased. Based on these finds, the burial can be dated to the beginning of the AD 4th century (Fig. 5). We found an iron knife at the left knee of skeleton “B”, at a right angle with the femur, next to which they placed a glass phial as well. They put also a grey lamp and a suspensible lead weight between the two skeletons (Fig. 4). At the feet of skeleton “B”, at the end of the sarcophagus, we found

3. kép: Karperecek textilmaradvánnyal a „B” váz karján
Fig. 3: Bracelets with textile remains on the arm of skeleton “B”

4. kép: Szürke mécses, vaskés és ólom függő súly
 Fig.4: Grey lamp, iron knife and a suspended lead weight

Mellette egy rossz megtartású bronz *sestertius* került elő. Szintén a „B” váz mellékletei közé tartozik egy szürke korsó (7. kép), valamint egy gömbtestű üvegpalack, amelyek a bontás korai fázisában kerültek elő. A sírban lévő üvegtárgyak sajnálatos módon nagyon rossz, szilánkosra tört állapotban láttak napvilágot.

A szarkofág igazi különlegességét érintetlensége mellett az adja, hogy bár belsőjét az idősebb személy eltemetése, majd pedig a modern kori bolygatás során többször érte levegő, mégis többféle minőségű textil, köztük bandázs maradványait (az „A” váz koponyájáról és válláról, amely feltételezhetően lenvászon lehetett, belső oldalán gyantaszzerű maradvánnyal – 8. kép), valamint arany szövetszalakat (a hordozó valamilyen finom anyag lehetett, nagyon könnyű lenvászon, esetleg selyem), illetve egyéb szerves anyagmaradványokat (bőr maradvány, fa maradványa, aranyfüsttel mintaszzerűen bevont maradvány – 9. kép – továbbá piros és fehér festéklenyomat – 10. kép) – is találhattunk. (A szerves

a set of symbolic, miniature iron tools (including a spade, a shovel, a hoe, a scythe, and an axe) (Fig. 5) as well as an iron lamp provided with a suspension (Fig. 6). The toolkit was probably placed in the grave on a sheet made of organic material and strengthened with bronze rivets, or perhaps in a casket. A poorly preserved bronze *sestertius* was found next to it. The grave goods buried with skeleton “B” included a gray jug (Fig. 7) and a spherical glass flask as well which were found during an early phase of the excavation. The glass objects in the grave unfortunately came to light in a very bad state of conservation, broken into shards.

The most special aspect of the sarcophagus, besides its intact condition, was that although its interior was in contact with air when the older individual was buried, and also during the modern disturbances, we could identify textiles of various qualities, including remains of a bandage (on the skull and shoulder of skeleton “A”; it was probably made of linen, with resinous

5. kép: Szimbolikus vas szerszámkészlet a „B” váz lábától
 Fig. 5: A kit of symbolic iron tools found by the feet of skeleton “B”

maradványok vizsgálatát H. Szabó Krisztina végezte.) A régészeti megfigyelések és az anyagmaradvány-vizsgálatok alapján a temetkezés nagy valószínűséggel egy újabb pannoniai múmiatemetkezésként interpretálható. A pannoniai (carnuntumi, brigetiói, aquincumi és intercisai) múmiatemetkezésekkel kapcsolatos régészeti megfigyeléseket Póczy Klára összegezte 1998-ban megjelent írásában. Az Almáskert utcai múmiatemetkezés datálása (4. század első fele) és sírmellékletei (például a „halotti lábbeli” meglétére utaló nyomok) is összhangban állnak Póczy Klára megfigyeléseivel (PÓCZY 1998; az aquincumi múmiasírok első közléséhez lásd: NAGY 1935).

A sarkofág feltehetően magányos temetkezés volt és topográfiailag a Tarhos utca – Óvár utca sarkán 1962-ben előkerült épületmaradványokkal hozható ösz-

remains on its inner side – Fig. 8) as well as gold textile threads (the carrier might have been some kind of fine material: very light linen or maybe silk) and other organic materials (leather and wood remains, some remains covered with gold leaf in patterns – Fig. 9) as well as imprints of red and white paint – Fig. 10. (The organic materials were analyzed by Krisztina H. Szabó.) Based on the archaeological observations and the analysis of the remains, it is highly probable that the burial can be interpreted as a new Pannonian mummy burial. Klára Póczy summarized the archaeological observations on mummy burials known from Pannonia (from Carnuntum, Brigetio, Aquincum, and Intercisa) in her paper published in 1998. The dating of the burial from Almáskert Street (beginning of the AD 4th century) and the grave goods (for example traces that

6. kép: Vasmécses
a szerszámkészlet
mellől

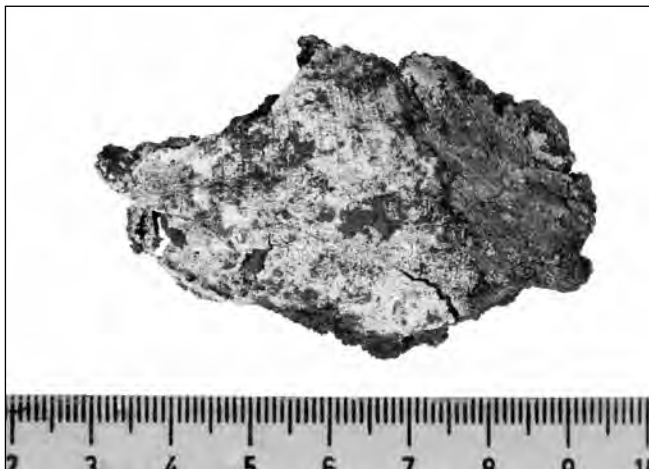
Fig. 6: Iron lamp
found next to the
tool kit

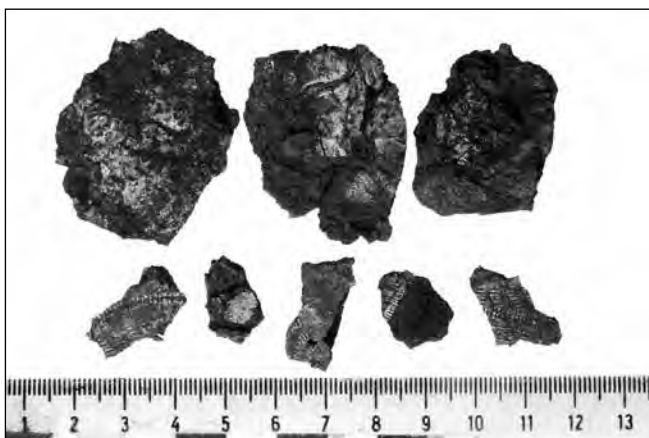
7. kép: Szürke korsó
a „B” váz halotti
mellékletéből

Fig. 7: Grey jug from
the grave goods of
skeleton “B”

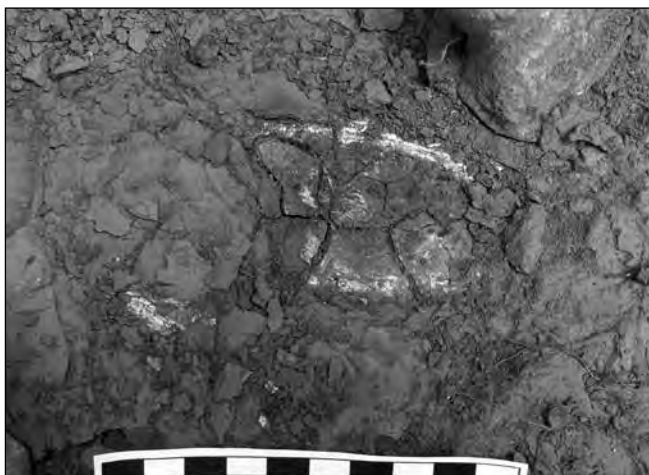

8. kép: Bandázs maradvány az „A” váz koponyájáról
Fig. 8: Remains of the bandage from the skull of skeleton “A”

9. kép: Aranyfüsttel mintaszerűen bevont maradvány az „A” váz lábától
Fig. 9: Remains covered with gold leaf in a pattern from the feet of skeleton “A”

10. kép: Piros és fehér festéklenyomat a sírból
Fig. 10: Red and white paint imprints from the grave

szefüggésbe (PÓCZY 1964, 56–57, 61; az aranyhegyi lelőhely környezetének újabb régészeti kutatásához lásd: LÁNG 2006; LÁNG 2008).

Polgár-Nyerges Anita

suggest a “funerary footwear”) all correspond to the observations made by Klára Póczy (PÓCZY 1998; for the first publication of the mummy graves in Aquincum, see NAGY 1935).

The sarcophagus probably represented a solitary burial and topographically it can be connected to the building remains found in 1962 at the corner of Tarhos Street and Óvár Street (PÓCZY 1964, 56–57, 61; for the recent archaeological research in the area of the site on Aranyhegy, see LÁNG 2006; LÁNG 2008).

Anita Polgár-Nyerges

Irodalom/References:

LÁNG 2006 • Láng O.: Római kori beépítés nyomai a Csúcshegyi és a Testvérhegyi villák közötti területen (Traces of Roman period building-development in the territory between the Csúcshegyi and Testvérhegyi villas). *Aqfűz* 12 (2006) 99–105.
LÁNG 2008 • Láng O.: Villa kilátással: feltárások a Csúcshegy oldalában. *Ókor* 7 (2008) 82–84.

NAGY 1935 • Nagy L.: Aquincumi múmiatemetkezések (Mumienbegräbnisse in Aquincum). In: *DissPann* I.4. Bp. 1935.
PÓCZY 1964 • Sz. Póczy K.: Aquincum a IV. században. *BudRég* 21 (1964) 55–77.
PÓCZY 1998 • Póczy K.: A pannoniai késő császárkori múmiatemetkezések néhány tanulsága. *BudRég* 32 (1998) 59–75.